

L'ALUMNAT QUE PRESENTA TRASTORNS GENERALITZATS DEL DESENVOLUPAMENT. ACÀCIES: UNA MANERA DE FER

Carme Hortal Espi

Mestra i psicòloga

Assessora psicopedagògica unitat Acàcies del CEE Font de l'Abella. EAP Gironès-Est

RESUMEN

“Alumnado que presenta trastornos generalizados del desarrollo. Acacias: una experiencia”

Acacias es una unidad específica destinada al alumnado con TGD del CEE Font de l'Abella de Girona, allí se lleva a cabo un proyecto de intervención entre el CSMIJ y el equipo educativo especializado. A través de esta colaboración pueden atenderse de una manera global e integrada las necesidades educativas y terapéuticas que presentan los alumnos y sus familias. Desde esta unidad se ofrece escolarización a jornada completa, escolarizaciones compartidas y colaboración con los EAPS de la zona para la valoración y asesoramiento del alumnado con TGD de otras escuelas.

Esta colaboración entre Educación y Salud ha generado una experiencia docente y terapéutica que valoramos muy positivamente. El trabajo conjunto nos permite mejorar la comprensión del TGD, la atención a los alumnos y sus familias y encontrar nuevas estrategias de atención compartida (EAP, CSMIJ, E. Especial, E. Ordinaria...) para avanzar en la identificación, el respeto y la educación en la diferencia de estos niños y adolescentes.

ABSTRACT

“Students with pervasive developmental disorders (PDD). Acacias: an experience”

Acacias is a specific unit for students with Pervasive Developmental Disorders (PDD) within a school for children with special needs located in Girona. This unit is currently running an interventional project between the CSMIJ (Centre of Mental Health for Children and Adolescents) and the specialised educational team. Through this collaboration, the educational and therapeutic needs of the students and their families can be undertaken in a global and integrated way. This unit provides full time or part time schooling and collaboration with the EAPS (Psychopedagogic Assessment Team) of the area. They also provide to other schools assessment and advice to students with PDD.

This collaboration between Education and Health Services has generated a very positive teaching and therapeutic outcome. This work gives us the opportunity of learning more about children and families affected by PDD and their needs. Also we have been learning more about sharing resources (EAP, CSMIJ, Special Needs, and Mainstream Schools) to improve the identification, respect and education in the difference of these children and adolescents.

Què ens demanaria un autista?

“Ajuda'm a comprendre. No et neguitegis amb mi perquè jo també em neguitejo. Respecta el meu ritme. No em parlis massa, ni massa ràpid. Necessito compartir el plaer i m'agrada fer les coses bé, encara que no sempre ho aconseguixi. Necessito més ordre que tu, més predictibilitat. Em resulta difícil comprendre el sentit de moltes coses que em demanen que faci. No m'envaeixis. El que faig no és en contra teu. El meu desenvolupament no és absurd, encara que no sigui fàcil de comprendre. Les altres persones sou massa complicades. No em demanis sempre les mateixes coses ni m'exigeixis les mateixes rutines. No només sóc autista. Val la pena viure amb mi. No m'agredeixis químicament. Ni els meus pares ni jo tenim la culpa del que em passa. No em demanis constantment coses pel damunt del que sóc capaç de fer, però demana'm allò que puc fer. No has de canviar completament la teva vida pel fet de viure amb una persona autista. Ajuda'm amb naturalitat, sense convertir-ho en una obsessió. Accepta'm com sóc. Ser autista és una manera de ser.”

Àngel Rivière

Tot i que els infants amb TGD, amb diferents graus d'afectació, comparteixen unes característiques comunes: alteració de la comunicació, síndrome de conducta i trastorn del desenvolupament, cap nen és igual. Aquestes característiques ens ajuden a entendre les necessitats generals associades al trastorn, però cal combinar aquesta informació amb el coneixement dels interessos, les capacitats, la personalitat específica de cada nen i les peculiaritats del seu entorn. En cada cas i en cada etapa educativa s'ha de buscar la intervenció més adequada.

Sovint en la pràctica professional em trobo amb infants “espantats” que se senten envaïts per la pressió que l'entorn exerceix sobre ells, amb famílies desorientades que senten que el seu fill no podrà adaptar-se a les exigències escolars, o amb mestres que es troben sols i se senten impotents davant d'un alumne amb aquesta discapacitat i que no saben com ajudar-lo a aprendre o bé com establir-hi una relació.

Els infants amb TGD tenen dificultats per connectar-se amb la realitat, relacionar-se amb els altres i amb sí mateixos, i això fa que tot el seu desenvolupament tant a nivell emocional com cognitiu en resulti afectat. Per tant, cal donar resposta a les necessitats d'aquests nens i nenes, ajudant-los a sortir del seu món i a adaptar-se a les exigències de l'entorn; però tot això no és fàcil.

Un alumne amb TGD, com qualsevol altre, demanaria a l'escola ser reconegut i acceptat amb les seves particularitats, tenir bones experiències, tenir amics i poder participar en les activitats en la mesura de les seves possibilitats. Des de l'escola la pràctica educativa requereix el suport i el treball conjunt d'altres

professionals. Hem de reconèixer la impossibilitat d'abordar moltes situacions des de l'àmbit exclusiu de la psicopedagogia. Cal la col·laboració de professionals de la Salut Mental, psicòlegs i psiquiatres, que aportin els seus coneixements per aconseguir un equilibri entre les necessitats terapèutiques i educatives.

El suport i la col·laboració entre diferents professionals és una bona via per aconseguir una comprensió de la seva singularitat i una atenció educativa i terapèutica de qualitat.

ACÀCIES: UN PROJECTE D'INTERVENCIÓ GLOBAL

Acàcies és una secció del Centre públic d'EE Font de l'Abella de Girona destinada a l'alumnat que presenta TGD. La Delegació d'Educació de Girona va proposar la seva creació el curs 97-98, ja que a les comarques gironines no es disposava de cap Centre Especialitzat on s'atengués alhora la vessant pedagògica i la terapèutica. Per això es va proposar la col·laboració entre Educació i Sanitat (CSMIJ i CEE Font de l'Abella) per crear un Centre Específic.

La col·laboració es va iniciar l'any 2001 a partir de la signatura del Conveni entre els Departaments d'Educació i Salut.

El repte d'Acàcies fou sostenir una proposta d'atenció adequada a les necessitats d'aquests alumnes en el marc de l'escola. Es tractava de ser creatius, trobar camins que possibilitessin un major coneixement i comprensió dels alumnes, fomentar més la comunicació entre els professionals per aconseguir una dinàmica adequada, que generés espais de coneixement, de joc, d'aprenentatge i de vida, perquè els nens amb TGD entenguin millor el seu entorn, gaudeixin i aprenguin.

L'objectiu principal és que l'escola pugui oferir una atenció EDUCATIVA I TERAPEUTICA integrades. Un treball orientat a combinar adequadament l'atenció psicoterapèutica i psicopedagògica, de manera que l'estabilització emocional permeti assolir autonomia i aprenentatge.

El projecte d'intervenció requereix un equip interdisciplinari (educatiu i clínic) que tingui en compte als professionals, als alumnes, a les famílies i a l'entorn.

Professionals

L'equip està format per mestres, educadores, logopeda, especialista en psicomotricitat, treballadora social, psicòleg clínic, psiquiatre i psicopedagoga.

Per aconseguir un treball articulat dels diferents professionals es porten a terme diverses reunions, amb la finalitat de comprendre les dificultats dels alumnes a partir de les aportacions de cadascú i acordar la modalitat d'intervenció. El treball d'equip, per mitjà de la reflexió conjunta, ajuda a modular els efectes del desgast i el risc que comporta als educadors el treball diari amb aquests infants.

Alumnes

Hi ha 24 alumnes, d'entre 4 i 18 anys, distribuïts en grups de 4, amb un tutor de referència. S'estableix un PEI per a cada un d'ells. A partir de la valoració psicopedagògica i clínic s'acorda un projecte d'intervenció conjunta (a l'escola, fora de l'escola, amb la família). Tenint en compte el desenvolupament emocional, cognitiu i social, es proposen els objectius individualitzats, les diferents intervencions i activitats que s'avaluen i actualitzen cada curs.

Famílies

Un objectiu permanent és donar suport a les famílies ajudant-les en la comprensió de la problemàtica que presenten els seus fills i a trobar maneres de relacionar-se. Des del moment de l'admissió es comença aquest treball de suport a partir de l'acollida i la continuïtat en el seguiment amb els pares, es porten a terme diverses entrevistes on s'intenta combinar les necessitats familiars amb les possibilitats dels professionals.

Entorn

Pel que fa a la relació amb l'entorn, hem de parlar de la inserció al medi i la integració als recursos comunitaris del territori. És important que els alumnes generalitzin els aprenentatges en altres contextos, per això es fan activitats socialitzades fora de l'escola (anar a la biblioteca, comprar, fer encàrrecs, dinar a un restaurant), també participen en moltes activitats que s'organitzen per les escoles de Girona (cinema, participació en una revista de diverses escoles, visites a museus, audicions, casal d'estiu..)

La intervenció es basa en l'establiment d'una relació emocional que els doni seguretat, l'anticipació de les activitats, la predictabilitat de l'entorn i rutines externes per facilitar l'estructuració personal dels alumnes.

En quant a l'organització, les activitats d'arribada i de sortida, sempre es fan amb el grup de referència i el tutor. La resta s'organitzen segons les necessitats de cada alumne i la disposició dels professionals, de manera que hi ha activitats amb el grup classe, activitats específiques, activitats de tallers i activitats comunitàries.

Com dèiem, el curs 2001-02 es va iniciar la col·laboració entre Acàcies i el CSMIJ. Es van incorporar a l'equip educatiu una psicòloga clínic i un psiquiatre.

La intervenció del CSMIJ es concreta en tres àmbits d'actuació:

- **Assessorament als professionals de l'equip pedagògic:** setmanalment es porta a terme una reunió dels professionals del CSMIJ amb l'equip educatiu per revisar el diagnòstic, analitzar situacions concretes, fer un seguiment del treball amb la família i establir estratègies d'intervenció conjuntes.
- **Valoració i tractament dels alumnes:** El tractament terapèutic es realitza majoritàriament al CSMIJ. A l'escola s'atenen en teràpia individual només als alumnes que per circumstàncies familiars no poden desplaçar-se al CSMIJ. Les valoracions clíniques dels casos nous també es porten a terme al CSMIJ. El seguiment farmacològic es fa a l'escola a través de les entrevistes del psiquiatre amb les famílies.
- **Atenció a les famílies:** A l'escola l'equip clínic s'entrevista amb les famílies per valoració, consulta dels pares en moments de crisi i la indicació o seguiment de tractament farmacològic.

La incorporació dels professionals de la salut mental a Acàcies ha suposat un enriquiment per l'equip educatiu i una millora per l'alumnat i les famílies. L'equip educatiu avança en la comprensió dels trastorns que presenten els alumnes, els alumnes tenen el tractament psicoterapèutic i educatiu que necessiten i les famílies poden consultar per entendre millor les dificultats dels seus fills.

L'experiència d'aquest temps de treball compartit és molt positiva. La millora o estabilització dels casos ens ha permès veure

la importància del treball conjunt i la continuïtat assistencial. Cal continuar en aquesta línia de col·laboració de l'àmbit educatiu i de la salut mental infantil. Poder treballar conjuntament amb aquests especialistes ens permet anar més enllà que si el treball es desenvolupa per diferents professionals de forma aïllada. La combinació de les diferents lectures, des d'una vertadera dinàmica interdisciplinària, augmenta les possibilitats d'intercanvi que permet construir conjuntament una comprensió de funcionament mental, relacional i conductual del cas. Això aporta una coherència entre les diferents intervencions.

M'agradaria recalcar que la incorporació d'especialistes en SM no significa "únicament un augment de recursos", va molt més enllà: indica el reconeixement de la particularitat del nen amb TGD i el que comporta la seva atenció en l'àmbit educatiu.

Acàcies no és només una escola, és un espai de vida, amb les condicions adequades per afavorir el màxim nivell de desenvolupament dels nens i adolescents que no poden ser continguts en un medi escolar ordinari.

Sempre que sigui possible, preveient l'objectiu de la inclusió, procurem promoure transicions d'un Centre Educatiu a l'altre, les propostes d'escolarització no són definitives.

Proposem **Escolaritzacions Compartides**, per que hi ha nens que poden beneficiar-se dels avantatges que ofereixen les dues escoles, tant pel que fa als aprenentatges com als aspectes de relació o socialització. L'escola especial pot oferir recursos adaptats a les necessitats dels nens i nenes, i una atenció molt més individualitzada, mentre que l'escola ordinària els ofereix l'oportunitat de relacionar-se i socialitzar-se en un entorn normalitzat i ric en estímuls. Es proposen diverses modalitats: matins a l'EE i tardes a l'EO, una jornada complerta a la setmana a l'EO, tres dies a l'EO i dos a l'EE, segons les possibilitats però sempre amb el compromís d'elaborar un currículum conjuntament entre les dues escoles i amb la coordinació suficient per part de tots els professionals implicats.

Aquesta modalitat d'escolarització compartida requereix un treball en comú, una coordinació entre les dues escoles per poder definir els objectius, els continguts, les activitats, l'avaluació, etc., que comporta una dedicació de temps i esforç per part de tots els professionals implicats. És necessari tenir-ho en compte a les dues escoles.

Actualment 3 dels nostres alumnes fan una escolarització compartida.

Un nen i una nena dels que van començar als 4 anys van iniciar una escolarització compartida i ara poden estar en centres ordinaris a temps complert. (Des de l'EE es col·laborem amb l'EAP en el seu seguiment).

Referent als altres casos valorem que segueix essent la millor indicació continuar a Acàcies. Sabem que cada nen fa un procés propi i únic i que hem d'anar revisant i decidint el model d'escolarització que més els compregui, els ajudi a sentir-se millor i a tenir més ganes d'aprendre.

Col·laboració amb els EAPS per l'assessorament a les escoles ordinàries

Pensant en l'escola ordinària, oberta a la inclusió d'aquests alumnes i en les dificultats que plantegen, entenem que una de les funcions dels centres específics de TGD com el nostre és poder transmetre uns coneixements sobre els nens amb aquests trastorns i què fer amb ells, millorar la comprensió i garantir el tractament adequat. Aquesta idea ja es contempla en

el Pla Director de l'EE i és una convicció compartida per tots els centres que participen en la Coordinadora de Centres Específics de psicosis i autisme.

Molts nens amb aquest trastorn estan escolaritzats a temps complert en escoles ordinàries, fet que afavoreix la seva evolució si se'ls pot donar l'atenció que necessiten. En alguns d'aquests casos com a psicopedagoga d'Acàcies, amb el suport de l'equip clínic, col·laboro amb els EAPS en l'assessorament a aquestes escoles ja que es troben en situacions problemàtiques que plantegen dubtes. Es tracta d'ajudar a comprendre i conèixer el trastorn del nen, els moments de canvi i crisis, reflexionar sobre les prioritats de treball, els límits que cal posar, les actituds que cal mantenir davant les diferents conductes... Segons el cas establim diferents tipus de col·laboració: en alguns casos només en el moment en que es planteja el model d'escolarització, amb d'altres he anat fent un seguiment puntual cada curs, i també en d'altres són el mestres de les escoles ordinàries que venen a Acàcies per conèixer la modalitat de intervenció i poder reflexionar sobre les dificultats dels seus alumnes.

Aquesta intervenció es valora positivament i les demandes augmenten. Per això durant el curs 2003-04 es va crear un grup de treball, format per representants dels professionals dels diferents àmbits (Inspecció Educativa, EAP, CSMIJ, EE, EO, E, EI) amb l'objectiu de valorar les necessitats i elaborar una proposta concreta de funcionament dels CEE amb col·laboració amb els CSMIJ com a centres proveïdors de recursos per a l'alumnat amb TGD.

En la proposta elaborada es planteja un equip interdisciplinari amb seu a l'escola especial que col·labori amb l'EAP en la detecció, valoració i orientació de l'alumnat amb TGD i en la formació i assessorament als equips educatius de l'escola ordinària. També es fa una previsió de recursos necessaris per a facilitar la inclusió.

Treball amb equip: de l'escola especial a la inclusió

Tan sols a partir dels dubtes, la reflexió conjunta i la cooperació amb mentalitat oberta, podem, des de les diferents escoles avançar conjuntament per aconseguir que els nens i nenes amb TGD, com tots els altres, puguin assolir el màxim nivell d'integració personal i social.

És per això que no cal crear el debat sobre: *quina és la tipologia de centre més adequat EE o EO*, sinó tenir en compte que cada nen és únic i avançar en el respecte per la diferència, en l'educació des de la diferència; identificant-la i respectant-la, per poder-la viure millor.

Pel que fa els dubtes sobre l'escolarització d'aquest alumnat, tan sols plantejar-nos no només: *què fan, com ho fan i on ho fan*, sinó també, i sobretot, com **se senten**. Per poder-nos plantejar *què fem, com ho fem, on ho fem* i sobretot com **ens sentim**.

S'ha avançat molt, però encara queda camí per recórrer. S'ha de tenir en compte el desgast que comporta als professionals la demanda contínua d'atenció que requereix aquest alumnat. Per això cal dotar del personal i els espais de reflexió conjunta necessaris per poder treballar amb la tranquil·litat que aquest alumnat necessita.

"Un dia, la Maria no va venir a l'escola, i ens van posar un altre mestre al seu lloc. (...). Pobra Maria! Tan contenta que estava sempre, tantes cançons que ens cantava, tant que ens

animava... i sembla que darrerament s'ho passava molt malament. Com m'agradaria saber parlar, per poder anar a trobar-la i dir-li que tots l'estimàvem, que la trobarem a faltar, que ens ha ensenyat moltes coses, encara que ella no se n'hagi adonat, i que ens ha fet molt més bé del que s'imagina. Ben segur que no sap que jo he après a comptar fins a tres gràcies a la seva cançó de les lloques; com tampoc no deu saber que allò eren gallines, però aquesta errada valdria més no dir-la-hi, no fos que encara la desmoralitzés més. Li demanaria que tornés a l'escola i que no es posés mai més trista, perquè amb nosaltres el que compta no és tan sols el poc que aprenem, es vegi o no, sinó tot el que fa que ens distregui, ens faci ser més actius i feliços, i ens porti lluny dels nostres neguits. Cap mestre no s'ha de sentir fracassat amb nosaltres, perquè, encara que no ho sembli, ens fan molt de bé”.

Rosa M. Esteller
“Entre dos silencis”



Referències Bibliogràfiques:

- BASSEDAS, E.; HUGUET, T.(2005): “L’alumnat amb Trastorn Mental greu (TMG) a l’escola”. **Àmbits de Psicopedagogia**, núm. 13, p. 37-39.
- BRUN J.M.; Villanueva, R. (2004): *Niños con autismo. Experiencia y experiencias*. València: Promolibro.
- ESTELLER, R.M.(2003): *Entre dos silencis*. Barcelona: Baula.
- GARANTO, J.; PAULA, I(2003): *L’alumnat amb trastorns generalitzats del desenvolupament*. Documents d’Educació Especial núm. 16. Barcelona: Dept. d’Ensenyament, Generalitat de Catalunya.
- RIVIÈRE, A.; MARTOS, J. -comp.- (1998): *El tratamiento del autismo*. Madrid: IMSERSO.
- VERDAGUER, M.A.; BUSQUETS, M.; LLVINA, M.A.; SALA, A.; ANTÚNEZ, E.(1998):Una experiència de escolarització compartida. *Aula de Innovació Educativa*, núm76, p.58-61.

Documents de consulta:

- Model d’Atenció Integral Educatiu-Sanitari de l’alumnat que presenta autisme i psicosis infantil en els centres docents*. Coordinadora de Centres Específics-ACTAPI. Setembre 2003.
- Pla Director d’Educació Especial*. Maig 2003.
- Proposta de Model d’atenció dels Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil en unitats i centres d’educació especial*. Dept. d’Ensenyament, Dept. de Sanitat i Seguretat Social, Servei Català de la Salut. Juny 2002.
- “Recomanacions per a l’atenció dels trastorns mentals greus en la infància i l’adolescència”* Quaderns de Salut Mental 6. Servei Català de la Salut.2003

Correspondència amb l’autora: Carme Hortal Espi. Mestre i psicòloga. Assessoria psicopedagògica unitat Acàcies del CEE Font de l’Abella. EAP Gironès-Est. CEE Font de l’Abella. Montilivi, 100, 17001 Girona. Tel. 972 206 547. E-mail: chortal@xtec.net

